

FRA DANSKE PRIVATBIBLIOTEKER

EINAR CHRISTIANSENS SAMLING

VED PETER CHRISTIANSEN

»Bøgers Historie er to Slags: Værkets og Eksemplarets. De Bøger, vi elsker, har ogsaa en tredje. De er en Del af vor egen.«

(Einar Chr.: Aarvog for Bogvenner, 1919.)

DEN ædleste form for bibliofili er den, der alene udspringer af trangen til at eje de bøger, vi elsker, i eksemplarer, hvis skønhed eller patina er værket værdigt, og som harmonerer med dets indhold og den betydning det har for os. De fleste, paa hvem betegnelsen bibliofil overhovedet tør anvendes, er begyndt at samle ud fra dette princip, hvori det etiske og æstetiske gaar op i en højere enhed, men kun de færreste formaar at fastholde det som en grundlov, latent gennem et langt og passioneret samlerlivs mange fristelser.

Einar Christiansen hører til disse faa, som Emil Bloch og Thorvald Bindesbøll gjorde det, som Vilh. Hammershøj og Mario Krohn. Han er begyndt med en stor og ægtefødt kærlighed til litteraturen og den deraf flydende belæsthed; han er begyndt med blot at ville eje *værket*. Efterhaanden som hans sans for bibliofili er vokset, og dermed den faglige erfaring og indsigt, har han saa udvidet sit samleromraade fra kun at om-

fatte de *livres de chevet*, som altid let kan tælles, til ogsaa at gælde bøger, der blot paa en eller anden maade har interesseret ham eller haft betydning for ham. Og hver gang han har lagt nyt litterært land under sig, er hans bibliofile horisont vokset i tilsvarende maal. Saaledes har hans samling udvidet sig, jævnt og naturligt, i stadig overensstemmelse med den mands smag og interesser, som har skabt den. Han har forstaaet den kunst at tugte sin lidenskab samtidig med at dyrke den, han har vidst at begrænse sig, at udvælge, og netop *det* er at samle – paa den rette maade. En sund og usnobbet overlegenhed overfor alt ydre væsen har frelst ham fra at blive smittet af de bibliomane lyster, som enhver samler kender og de fleste bukker under for: lysten til at *komplettere*, til at besidde blot for at besidde. Blandt hans bøger kan de hurtigt tælles, hvis indhold er ham fremmed eller ligegyldigt – som kun er erhvervet for deres sjældenheds skyld. Tager han et af disse kostbare syndefald ned fra reolen, er det uden anger, blot med et lille smil: *les dieux ont soif!* Bogen er ialtfald ikke anskaffet som paradenummer, Einar Christiansen har aldrig samlet med henblik paa auktionskataloget efter sin død. Der er mellem ham og hans bøger det intime forhold, som alene gør et bibliotek til en levende helhed, et *menneskeligt dokument*.

Enhver bogsamling af værdi er formet over en ide, der holder den fast indenfor visse bestemte rammer. Ideen i Einar Christiansens samling er hans kærlighed til den skønne litteratur og teatret, rammen om den hans interesser og kundskabers begrænsning. Og lad det være sagt med det samme, at denne ram-

me er vid — allerede et skema over bibliotekets fire grundstammer viser det klart, navnlig naar tilføjes, at litteraturen indenfor hver enkelt hovedgruppe er repræsenteret fra omkring midten af det 16. aarhundrede indtil dato.

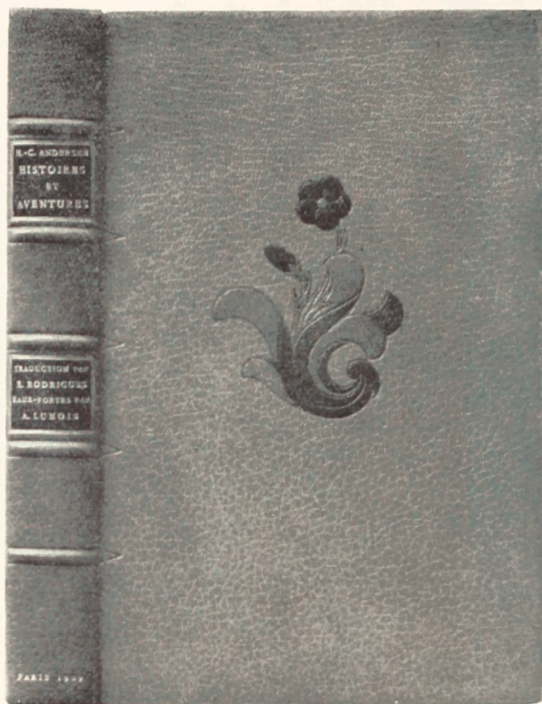
Skemaet tager sig saaledes ud:

1. *Den nordiske skønlitteratur* (en dansk, en norsk og en svensk samling),
2. *den engelske skønlitteratur*,
3. *den franske skønlitteratur* og
4. *den tyske skønlitteratur*.

Dertil kommer saa udenværkerne og nogle mindre specialsamlinger, som senere skal omtales.

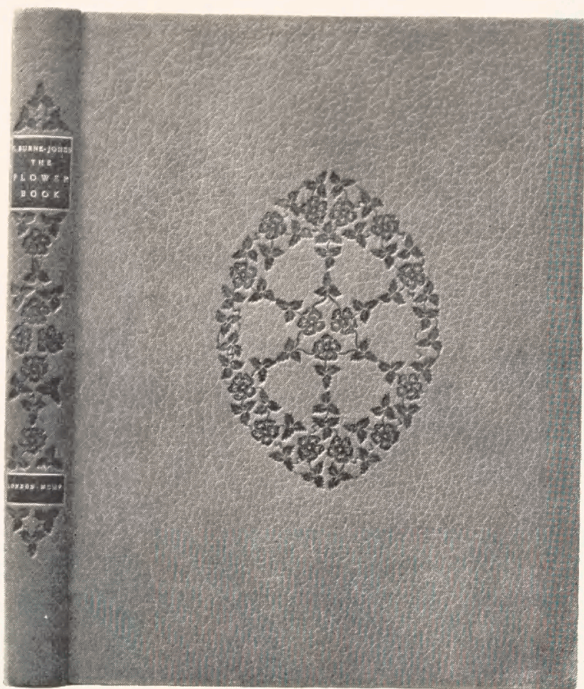
Samlingen bestaar i alt væsentligt af *originaludgaver*, dog med et ikke ringe tilskud, navnlig for det 18. aarhundredes vedkommende, af udgaver, hvis typografiske og illustratoriske skønhed med rette betragtes som fuldendt. Af saa godt som alle forfattere fra den nyere tid findes desuden autografer, enten i form af *dedikationer*, *breve* eller *manuskripter*. Paa denne maade har Einar Christiansen, overalt hvor det har været ham muligt, ad personlig vej øget den direkte og levende kontakt med tiden og manden, som for kendere udgør originaludgavens særegne charme.

Uden at forringes deraf, præges en samling som denne selvagt af ejerens hele indstilling overfor bibliofiliens kunst. Einar Christiansen har været stræng i sine krav, men aldrig pedantisk. Har en senere udgave forekommet ham tekstlig bedre eller skønhedsmæssigt mere i overensstemmelse med værket, har han ikke betænkt sig paa at tage den fremfor originaludgaven, og har

Helbind i grøn maroquin med indlagt skinddekoration. *Anker Kyster*. (H. C. Andersen: *Histoires et aventures*. Paris 1909. Luksusudgave i 145 eks., trykt i tre farver, med raderinger af Alexandre Lunois. Stor oktav.)

han fundet originaludgaven af et værk, som han ønskede at eje, meningsløs kostbar eller uoverkommelig sjælden (som f. eks. *Robinson Crusoe* eller *Die Räuber*), har han roligt nøjedes med et af de umiddelbart paafølgende oplag, saa meget mere som disse jo, gennem deres uimodsigelige vidnesbyrd om bøgernes store, øjeblikkelige publikumsgunst, i virkeligheden har større kultur- og litteraturhistorisk værdi end selve originalen, uden derfor at miste dennes oprindelighedspræg i nævneværdig grad.

Helbind i gyldenbrun maroquin med blindtrykdekoration. *Anker Kyster*. (Burne-Jones: *The Flower Book*. London 1905. Privattryk i 300 eks. Stor kvart.)

Paa den anden side ejer han ofte de bøger, der har hans særlige interesse, i adskillige varianter (*Shakespeare, Molière, Holberg, Goethe*), og med hensyn til *eksemplarets* standard har han altid været overordentlig kræsen – et postulat, som illustrationsmateriale til nærværende artikel skulde føre beviset for.

*

Einar Christiansens bibliotek rummer kun henved 5000 bind, et beskedent antal i forhold til den plan, hvorefter det er gennemført, og dog savnes sjældent et betydeligt værk. I saa frem-

herskende grad har Einar Christiansens sikre sans for de kunstneriske og menneskelige værdier i litteraturen gjort det ikke blot muligt, men naturligt, for ham at udskille det væsentlige. Der findes i denne elitesamling saa godt som ingen lakuner, fordi kun det værdiløse er sprunget over.

Af hensyn til de begrænsede pladsforhold paa vort bibliofile Forum lader en blot nogenlunde udtømmende beskrivelse af samlingen sig imidlertid ikke realisere, hvorfor her blot skal gives et par længdesnit gennem dens vigtigste afdelinger som et forsøg paa en karakteristik af dens art og standard.

Blandt samlingens grundstammer er den danske skønlitterære sektion naturligt nok baade den ældste og mest omfangsrige (c. 2500 bind), men derimod ikke den, der udfra et hjemligt bibliofilt synspunkt har krav paa størst interesse. Den rummer overordentlige sjældenheder og unikumeksemplarer i en stand, der vil faa tænderne til at løbe i vand paa de fleste kendere, men der findes utvivlsomt de privatsamlinger, som kan staa maal med den.

Et par eksempler, valgt blandt det 16. og 17. aarhundredes litteratur, vil alene være nok til at give et indtryk af den danske samlings udsøgte righoldighed. Her staar Chr. Pedersens udgave af Saxo's »Historia Danica« (Paris 1514) i et pragtfuldt eksemplar, som har tilhørt N. F. S. Grundtvig og bærer følgende paaskrift med hans haand: »Kiøbt paa Auctionen over G. L. Badens Bøger. — Saa kommer engang, hvad man ønsker over lang. Gud lade mig nyde vel og bruge nyttelig den kiære Bog. — I Skiær-Sommer 1820« (jvnf. ill. s. 84). Endvidere finder man 1°: *Christiern Pedersen's* »Iertegns Postill« (Lübs 1518),

En samling danske bind fra o. 1800.

et eksemplar, hvor kun titelbladet er defekt og ganske faa sider erstattet af haandskreven afskrift, 2°: »En Ræffue Bog som kaldes paa Tyske Reinicke Foss nu Nylige fordansket aff *Hermen Weigere*, Borgere udi Cøbnehaffn« (Lybæk 1555) i et pragteksemplar (dog i moderne helbind fra Kyster), 3°: »K: Salomons Hylding. En ny lystig oc nyttig Comoedie. Screffuit aff *Hieronimo Justo*, sogne Prest i Wiborg Prentet i Kiøbenhaffn aff Matz Vingaard, Anno 1585«, ligeledes i et lyde-

Höll you Auktionen om G. L. Ludens
 Böcker — Jaa Lammor angång frud man
 mekas om lamy! Gid lud mig mjör val
 og betyge nythelig den Littera Log!!
 J. Skren. Samman
 1820
 H. S. J. Gredstedt

Grundtvigs egenhändige tilskrift i Saxo's »Historia Danica«, Pariserudgaven 1514.

frit eksemplar og tilmed i et skønt samtidigt helbind med Chr. IV's portræt i relief, sandsynligvis stammende fra Antvorskov Kloster, 4°: »K. Davids Psalter, Sangviis udsat under hundrede og nogle Melodier og Toner som i vore Danske Kircker og Christelige Huse brugelige og velbekante erre. Prented i Kiøbenhaffn af Salomone Sartorio 1623«, et fuldstændig rent eksemplar i samtidig pergament med sorttryk (den ifølge Rørdam »forsvundne« førsteudgave), og endelig 5°: »Astree Siunge-Choer eller Allehaande artige och lystige ny Verdslige Viser med deris Melodier. Prentet udi Lyckstad hos Andreas Kock 1648-54«, som de øvrige værker i et fortrinligt eksemplar (dog i moderne helbind med et samtidigt sølvspænde (Kyster)).

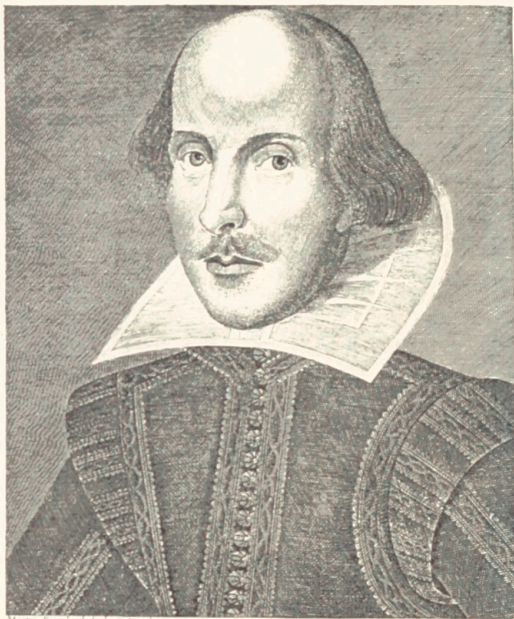
Yderligere rummer den danske samling en udmærket Holberg-afdeling samt en praktisk talt fuldstændig samling af det 18. og 19. aarhundredes skønlitteratur i originaludgaverne, ført ned til Tom Kristensen's »Fribytterdrømme« og Aksel Sandemose's »Ross Dane«.

Macbeth's møde med heksene. Træsnit fra Holinshed's »Historie of Scotland«, John Harrison 1577.

Det er de udenlandske afdelinger, som fremfor alt fortjener omtale. Baade den engelske, den franske og den tyske samling tør vist anses for enestaaende indenfor landets grænser — saa vidt vides forresten ogsaa den svenske. Hvilken af disse, der igen er den mest værdifulde, lader sig vel afgøre i økonomisk henseende, men næppe i bibliofil. Jeg er tilbøjelig til som helhed at give den franske prisen, skønt den engelske maaske rummer de største bibliofile notabiliteter.

Lad mig da begynde med denne siste og som introduktion til Shakespeare nævne *Holinshed's* kuriøse »Historie of Scotland« i originaludgaven (John Harrison 1577) med de pudsigt naive, stift skaarne træsnit i teksten (jvnf. ovenst. ill.). Einar Christiansen ejer et lydefrit eksemplar af dette sjældne og ypperlige

Martin Droghda sculpt. London.

To the Reader:

This *Figure* that thou here seest put,
It was for gentle *Shakespeare* cut ;
Wherein the *Graver* had a strife
With Nature to outdo the *Life*.
O, could he but have drawn his *Wit*
As well in *Brass*, as he has hit
His Face ; the *Print* would then surpass
All that was ever writ in *Brass*.
But since he cannot, Reader, look
Not on his *Picture*, but his *Book*.

B. J.

MR William Shakespear's
COMEDIES,
HISTORIES,
AND
TRAGEDIES.

Published according to the true Original Copies.

Unto which is added, SEVEN

PLAYS,

Never before Printed in Folio:

VIZ.

Pericles Prince of Tyre.
The London Prodigal.
The History of Thomas Lord Cromwel.

Sir John Oldcastle Lord Cobham.
The Partisan Widow.
A Yorkshire Tragedy.
The Tragedy of Locrine.

The Fourth Edition.

LONDON,

Printed for *H. Herringman, E. Brewster, and R. Bentley*, at the *Anchor* in the
New Exchange, the *Crane* in *St. Pauls Church-Yard*, and in
Russel-Street Covent-Garden. 1685.

black letter tryk, som har hørt til den store engelske digters bedste læsning, og hvorfra han har øst i saa rigeligt maal. Selve *Shakespeare*-samlingen optager to lange reolhylder, og kun en samler vil helt kunne vurdere, hvilken taalmodighed, indsigt og rent praktisk erfaring det har krævet at bygge den op. Den indledes med den saakaldte Anden Folio (»Mr William Shakespeare comedies, histories and tragedies. Published according to the true originall copies. Second impression. To be sold at the sign of the Black Beare in Pauls Church Yard. 1632«), og fortsættes umiddelbart med den Fjerde fra 1685, »unto which is added seven plays never before printed in folio«. I bægge udgaver findes Droeshout-portrættet, navnlig for Fjerde Folios vedkommende i en fortrinlig reproduktion (jvnf. ill. s. 86). Selvsagt kan disse senere folier, hvad sjældenhed angaar, langt fra staa maal med den første fra 1623, som kun kendes i 180 eksemplarer, hvoraf endda kun 14 fuldstændige; men naar Henrik Schück i sin store bog om Shakespeare* paastaar, at alene »den första äger något värde«, er han dog vel flot. Et eksemplar i saa fin en stand som det her foreliggende af Fjerde Folio ses kun sjældent averteret, »and is likely to be catalogued at about 350 £«. ** Fra begyndelsen af det 18. aarhundrede kan der være grund til at nævne et fuldentt eksemplar af Rowe-udgaven (»The works of Mr William Shakespeare in six volumes. Revis'd and correct'd, with an account of the life and writings of the author by Rowe.« London 1709-10), dels paa grund af dens store sjældenhed, dels paa grund af de mange morsomme, sam-

* Henrik Schück: »Shakespere och hans tid«, Stockh. 1916, første del s. 279.

** Sawyer and Darton: »English books 1475-1900. A signpost for collectors.« 1-2. London 1927.

tidige stik, hvor det Shakespeareske persongalleri optræder i pudderparryk og paradekaarde; det er iøvrigt den første illustrerede Shakespeareudgave. Noteres skal endelig den statelige, men i sig selv ikke sjældne kvartudgave i 6 bind (Oxford 1744), som Einar Christiansen ejer i et kostbart unikumeksemplar, hvortil han selv har samlet henved 500 illustrationer, bl. a. 24 af Singleton's kobberer fra 1792, hele Boydell's »collection of prints from pictures painted for the purpose of illustrating the dramatic works of Shakespeare« (1803) og en samling rolleportrætter fra det 18. og 19. aarhundrede af overordentlig kultur- og teaterhistorisk værdi. Indbundet af Kyster fylder dette eksemplar 12 digre bind.

Lidt længere nede paa den engelske reol møder blikket et af de skønneste tryk fra første halvdel af det 18. aarhundrede, originaludgaven af *Gay's »Fables«* (»printed for J. Tonson and J. Watts« 1727-38) med stik bl. a. af Gravelot, i et pragteksemplar, indbundet i to fornemme samtidige spejlbind. Mellem Shakespeare og Gay staar dog endnu et par værker, som ikke bør forbigaa: »The rape of the lock. An heroi-comical Poem in five canto's. Written by Mr. Pope«, London 1714, originaludgaven med Guerniers stik i et fuldkommen uberørt eksemplar og vedføjet et signeret brev fra Pope (jvnf. ill. s. 91), samt *Defoe's »The life and strange surprizing adventures of Robinson Crusoe of York With an account how he was at last as strangely deliver'd by pyrates. Written by himself«*, London 1719, *fourth edition*, men fra samme aar som originaludgaven, og »The farther adventures of Robinson Crusoe, being the second and last part of his life and of the strange surprizing

accounts of his travels round three parts of the globe«, London 1719, originaludgaven, i et smukt samtidigt helbind.

Og saa kommer to af de – bibliofilt set – sjældneste romaner fra det 18. aarhundrede: »The adventures of Peregrine Pickle, in which are included memoirs of a lady of quality. In four volumes. Printed for the author«, London 1751, og »A sentimental journey through France and Italy. By Mr. Yorick. Printed for T. Becket and P. A. De Hondt in the Strand«, London 1768, i to bind. Bægge bøgerne er i originaludgaven, i lydefri eksemplarer.

Af *Robert Burns* ejer Einar Christiansen kun en senere udgave, da priserne paa de oprindelige efterhaanden af amerikanske samlere er blevet drevet op til vanviddets tinder (for den første lille subscriptionsudgave i 600 eksemplarer, den saakaldte Kilmarnock-Burns: »Poems, chiefly in the scottish dialect« (1786), betaltes i 1925 for et eksemplar med omslag 1750 £ og i 1924 for et ringere eksemplar 560 £).

Men rykker vi ned i det 19. aarhundrede, finder vi straks igen en række udsøgte sjældenheder. Her staar, for at blive ved lyrikerne, et par spinkle smaabind, som rummer blomsten af moderne engelsk poesi i originaludgavens enkle, stilfærdige dragt, fire hundredaarige digtsamlinger, som nu om dage er næsten uopdrivelige i præsentable eksemplarer: »Rosalind and Helen, a moderne eclogue, with other poems, by *Percy Busshe Shelley*. London 1819«, »Prometheus unbound, a lyrical drama in four acts, with other poems by *Percy Busshe Shelley*. London 1820« (eksemplaret mangler dog smudstitlen), »Endymion, a poetic romance, by *John Keats*. London 1818«, og »Lamia, Isabella,

Sir

No 4

Twitnam Ap. 28.

I am very much oblig'd
for yours. I want but a small quantity,
about a Basket, to add to some of y^e
same kind wch I have. If you were per-
fectly at leisure to call here, I think I
shall be at home these two days: or if
I am summon'd to Town, provided you had
any other Call this way, I wish you wd
take in & see the Place itself. I am

or

Y^r oblig'd & most
humble servant,

A. Pope.

the eve of St. Agnes and other poems, by John Keats, author of Endymion, London 1820«. Foran i denne siste, paa et af bindets hvide smudsblade, har Einar Christiansen skrevet »Endymion«s skønne indledningsord: »A thing of beauty is a joy for ever.« Som de staar der, stiltfærdigt, men prentet med hans sikre haand, virker de ejendommeligt stærkt og intimt, paa en gang som en trosbekendelse og en kærlighedserklæring.

Efter disse bøger, som man kan veje i sin haand, tropper de store romaner op, tunge, bindstærke og berømte. Der er *Jane Austen's* »Pride and Prejudice« i to bind, fra 1813, og *Thackeray's* »Vanity fair. A novel without a hero. With illustrations on steel and wood by the author. 1848«; der er en række af *Dickens's* romaner, flankeret af den lille, fine originaludgave (*third issue*) af »A christmas carol. A ghost story of Christmas. With illustrations by John Leech. 1843«, i et fuldendt eksemplar, ubeskaaret og med omslag; og der er sist, men ikke mindst, den kostbareste af alle tidens store bøger: »Jane Eyre. An autobiography. Edited by Currer Bell. 1-3 1847«, ligeledes i lydefri stand.

Og saa naar vi omsider ned til 90'erne og vort eget aarhundrede, hvor originaludgaverne af *Conan Doyle's* Sherlock Holmes-bøger i stor oktav, med haarrejsende prøver paa tidens illustrations- og reproduktionskunst (»The adventures of Sherlock Holmes«, 1892, og »The memoirs of Sherlock Holmes«, 1894), pranger side om side med *Thomas Hardy's* fornemt diskrete »Tess of the d'Urbervilles« (3 bind, 1892), *Kipling's* to mere beskedne og net illustrerede Junglebøger (»The jungle book«, 1894, og »The second junglebook«, 1895), *Joseph Conrad's* »Victory« (1915, i *or. cloth*) og *Galsworthy's* store romancyklus, hvis første

En samling franske romantiske bind.

bind alene (»The man of Property«, 1906) for kort tid siden averteredes til 200 £, vistnok rekordkrav for en 6sh. bog, der kun er 25 aar gammel.

Med originaludgaven af »Journey's end« (1929) slutter den engelske samling, der rummer c. 300 bind.*

* Om alle bibliotekets moderne bøger (fra og med tiden o. 1870) gælder det, at de, naar intet særligt er bemærket, foreligger i originaludgaven, ubeskaaret og med omslag og smukt indbundet af Kyster, Petersen & Petersen eller en i det paagældende land tilsvarende kunsthåndværker.

Forrest i *den franske samling*, side om side med et pragtfuldt eksemplar i samtidig pergament af den skønne *Montaigne*-udgave fra 1619 (»chez Thomas d'Aré, rue aux juifs, prés du Palais«) og »Les œuvres de *M. Francois Rabelais*, docteur en medicine«, i den efter Brunet's mening antedaterede udgave »à Lyon, chez Jean Martin 1558«, staar »Les vrayes centuries et propheties de Maistre *Michel Nostradamus*, ou se void représenté tout ce qui c'est passé, tant en France, Espagne, Italie, Alemagne, Angleterre, qu'autres parties du monde. A Amsterdam, chez Jean Jansson, 1668«, med et fint og morsomt titelkøpper af Londons brand 1650 og Karl I's henrettelse, i et smukt gammelt helbind, og lidt længere henne paa samme hylde findes, mellem det store aarhundredes klassikere, en af de lødigste perler i hele Einar Christiansens bibliotek, *La Fontaine*: »Contes et nouvelles en vers« i to bind, Amsterdam 1762, den saakaldte *Fermiers généraux* udgave, med 80 helsidestik af Eisen, 4 vignetter og 53 culs-de-lampe af Choffard, i et fuldkomment rent eksemplar, indbundet i to, ganske vist senere, men lydefrit smukke, røde maroquinbind. Værket, som udgaves paa speciel foranledning af kronens generalforpagtere og i begrænset oplag, betragtes almindeligvis som det mest fuldendt skønne udtryk, ikke blot for det 18. aarhundredes bogkunst, men for bogkunst overhovedet. Et godt eksemplar betaales i dag med 15-20,000 frs., og er det i samtidigt bind, f. eks. af Derome, ligger prisen c. 10,000 frs. højere. Ved siden af dette kongelige værk tager de smaa tynde enkeltudgaver af *Molière* sig beskedne ud, men de vejer endda; der er den lille henrivende første Elzevir-udgave af »L'escole des femmes« (1663) i rød maroquin, og der er originaludgaven

Le prince de Beauvau et de ne pas oublier
monsieur de Liébaut a qui je dois
les témoignages de vos bontés.
Je ne peux vous exprimer madame
avec combien de sensibilité, d'attachement
et de respect je suis
d'être du fonds de mon cœur

madame

Votre très humble et
très obéissant serviteur
Voltaire

af »Amphitryon« (»à Paris, chez Jean Ribou«, 1668) i et fortrinligt eksemplar. Desuden findes den overordentlig sjældne første samlede 8 binds udgave (i samtidige helbind) af hans »Œuvres« (»à Paris, chez Denys Thierry, Claude Barbin et Pierre Trabouillet«, 1682) med 30 stik af Brissard, navnlig bemærkelsesværdige paa grund af kostumerne, og endelig et *premier tirage* eksemplar, ligeledes i samtidige helbind, af den pompøse kvartudgave i seks bind: »Œuvres. Nouvelle édition. Paris 1734«, med 33 kobber af Boucher og 198 vignetter og culde-lampe af Boucher, Blondel og Oppenord, »*le chef d'œuvre de Boucher comme illustration, un des plus beaux livres de la première partie du 18. siècle*« (Cohen).

Lad mig endnu, inden jeg forlader det store aarhundrede, nævne originaludgaven af *Bossuet's* berømte »Oraison funèbre de très haut et très puissant prince Louis de Bourbon, Prince de Condé. A Paris, chez Seb. Mabra-Cramoisy, premier Imprimeur du Roy. 1687«, i kvart, med titelkobber og to meget smukt stukne vignetter af Roulier.

Af det 18. aarhundredes stormænd er der maaske paa dette sted mest anledning til at fremdrage *Voltaire*, repræsenteret ved originaludgaven af »Candide ou l'optimisme, traduit de l'allemand par M. le docteur Ralph« (1759), med et tresidet, signeret brev fra Voltaire, dat. 27. Marts 1756 (jvnf. ill. s. 95), og den første, yderst sjældne, konfiskerede udgave (*saisi et brulé!*) af »L'homme aux quarante écus« (1768), bægge i fuldendte eksemplarer, dog i moderne helmaroquinbind. Men ogsaa meget andet fortjener at nævnes — originaludgaven af *Beaumarchais'* »Le barbier de Seville, ou la precaution inutile. A Paris chez

Ruault, 1775«, med den pudsige trykte note: »*Représentée et tombée sur le Théâtre de la Comédie Française aux Tuileries le 23 de Février 1775*«, og ligeledes med et langt, signeret brev fra forfatteren; *Restif de la Bretonne's* næsten aldrig averterede førsteudgave af »*La paysane pervertie, ou les dangers de la ville*«, 8 dele i 4 bind, med stik af Binet (af disse mangler dog to i Einar Christiansens eksemplar, og enkelte blade er stærkt restaurerede); *Dorat's* lille raffineret udstyrede, men højst uinteressante boudoirtingest »*Les baisers, précédés du Mois de Mai, 3. édition, à la Haye 1770*«, med Eisen's stik, og endelig som en, ganske vist noget ensidig, afslutning paa det lærde og løsslupne aarhundrede »*Les mémoires du vénétien J. Casanova de Seignalt, publiées en Allemagne par Schutz. Paris, Tournachon-Molin, 1825-29*« i 14 bind, smukt og tidssvarende indbundne af Kyster.

Det næste aarhundrede, som i litterær henseende bragte Frankrig et hestehoved foran de andre europæiske kulturlande, er overordentlig rigt repræsenteret. Jeg standser først ved originaludgaven af »*Adolphe, anecdote trouvée dans les papiers d'un inconnu, et publiée par M. Benjamin de Constant, à Paris chez Treuttel et Wurtz 1816*«, i et enestaaende velbevaret eksemplar, uindbundet, med omslag og trykt rygtitel og forsynet med et signeret brev fra Constant.

Et stykke længere fremme staar et pragteksemplar, fuldstændig friskt, ubeskaaret og med omslag, af *Balzac's* »*Eugénie Grandet, Paris, chez Madame Charles-Béchet, 1834*«, og et tilsvarende eksemplar af *Musset's* »*Un spectacle dans un fauteuil. Paris, Renduel 1833*« i et fornemt helbind fra Kyster. (Baade af Balzac og Musset findes iøvrigt alt væsentligt.) Og saa følger med større

og mindre mellemrum fem af de sjældneste moderne franske originaludgaver: *Stendhal's* »Le rouge et le noir, 1-2, Paris. Levavas-seur 1831«, i et fortrinligt eksemplar, *Sainte-Beuve's* »Volupté. Paris, Renduel 1834« i to smukke romantiske bind (jvnf. ill. s. 93), *Mérimée's* »Carmen. Paris 1846«, ubeskaaret, men dog uden omslag, i et elegant moderne halvbind, *Baudelaire's* »Les fleurs du mal. Paris, Poulet-Malassis, 1857«, ligeledes ubeskaaret og uden omslag, men med et signeret brev til Asselineau, og endelig den kostbareste af dem alle, *Anatole France's* »Le lys rouge, Paris, Calmann-Levy, 1894«, et af de 30 eksemplarer paa Japan-papir, ubeskaaret, med omslag, i et fuldendt helbind fra Kyster og med signeret kort fra France. I denne stand betales bogen med 12,000 frs.

For blot at antyde samlingens mangfoldighed skal dog endnu nævnes et par værker fra »naturalismen«s opkomst og storhedstid: originaludgaverne af *Renan's* »Vie de Jésus« (1863) med signeret brev, *Flaubert's* »Salammbô« (1869), det berømte literære manifest »Les soirées de Médan« (1880), *Zola's* »Nana« (1880) paa hollandsk papir, i rød helmaroquin, *Maupassant's* sjældne »Contes de la Becasse« (1883) og endelig, som en efternøler, *Octave Mirbeau's* »Le journal d'une femme de chambre« (1900), i et sær eksemp lar i stor oktav paa Kinapapir, »*imprimé spécialement pour M. Jules Claretie*«, med signeret brev fra Mirbeau. Om Zola, Maupassant og France gælder iøvrigt det samme som om Balzac og Musset: de er alle fyldestgørende repræsenteret.

Paul Reynal's »Le tombeau sous l'arc de Triomphe« (1928) i et smukt eksemplar, indbundet af Kyster, afslutter den franske samling.

Ist das eben die noch, die auch sie
Sachen, un irrt

Hn, « sie kein Phantom? —

Sie sollen entscheiden, welche
von beyden Lesarten bleiben soll.

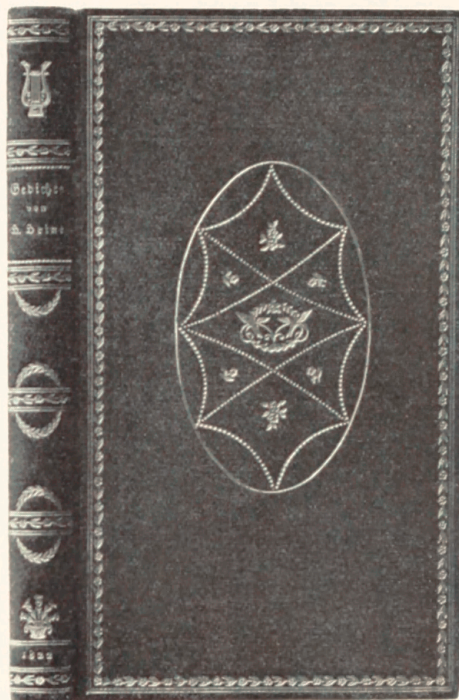
Kein Wort von Ihrer jetzigen
Lage Ich mag werter Ihre,
noch meine Wunden auf=
reißen

Der Hrngc
Klopstock

En saa uforfalsket perle som det første lille tryk af *Hans Sachs'* moralitet »Ein yder (jeder) sehe fur sich und verberg sich hinder keinen Schmeichler« (Fr. Gutknecht, Nürnberg 1554, med træsnit) indleder *den tyske samling*, der ligesom den franske tæller op mod 400 bind; men iøvrigt er der fra det 17. aarhundrede og de to første trediedele af det 18. ikke grund til at fremhæve stort andet end *Erasmus Rotterdamus'* »Stultitiae laus. Figuris Holbenianis. Basileae 1676« i et skønt helbind fra det 18. aarhundrede og med en vrimmel af Holbeinske træsnit i de pudsigste formater, naivt indklæbede i teksten, samt originaludgaven af *Klopstock's* »Hermannsschlacht. Ein Bardiet für die Schaubühne. Hamburg und Brehmen, bey Johann Heinrich Cramer, 1769«, der ledsages af et morsomt brev fra Klopstock til hans forlægger Jacobi angaaende omredigeringen af en af oderne til de samlede skrifter (jvnf. ill. s. 99).

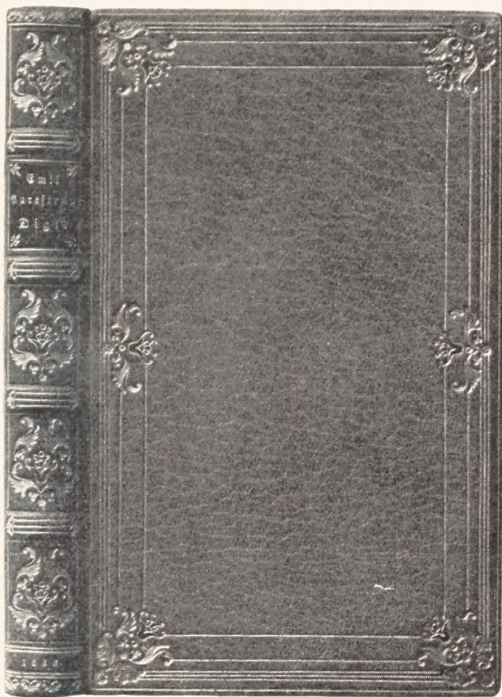
Det er først henimod overgangen til det 19. aarhundrede, at samlingen for alvor tager til i vækst og værdi, fornemmeligt med Goethe og Schiller. Som et udtryk for det bedste i tidens retning og et symbol for den gryende nationale romantik skal nævnes *Arnim og Brentano's* »Des Knaben Wunderhorn. Alte deutsche Lieder. Heidelberg und Frankfurt. 1806-1808«, i den yderst sjældne og skønne originaludgave i tre bind med stukne titelblade, fortrinligt indbundet i samtidige helbind (tredje bind dog en moderne imitation af Kyster). Selve *Goethe*-samlingen indledes med den ægte (gennempaginerede) førsteudgave af »Die Leiden des jungen Werthers. 1-2. Leipzig, in der Weygandschen Buchhandlung, 1774«, i et fuldendt eksemplar (dog i moderne helbind fra Kyster). Og saa følger slag i slag den ene store sjæl-

denhed efter den anden, hvoraf her blot skal gives et skønsomt udvalg: 1°: J. W. Goethens Schriften, 1-4. Berlin, bei C. F. Himburg. Dritte Auflage, 1779«, i samtidige helbind, købt paa Sigurd Wandels auktion, langt smukkere end *Erste Auflage*, 1775, fra samme forlag og langt mere sjælden end otte binds udgaven, Göschen-Leipzig 1787, som ogsaa findes i Einar Christiansens samling; 2°: »Faust. Ein Fragment. Von Goethe. Ächte Ausgabe. 1790. Leipzig bey Göschen«, en af de sjældneste tyske bøger fra den nyere tid; 3°: »Faust. Eine Tragödie von Goethe. Tübingen, Cotta'sche Buchhandlung. 1808«, første fuldstændige udgave af I del, i et enkelt og smukt samtidigt helbind, og endelig 4°: »Faust. Eine Tragödie. Erster und zweiter Theil. Heidelberg 1832«, i samtidig kartonnage og med et egenhændigt brev fra Goethe. Ogsaa *Schiller*-samlingen har et par notable bøger at fremvise: »Die Räuber. Ein Schauspiel in fünf Akten, herausgegeben von Friedrich Schiller. Zwote verbesserte Auflage. Frankfurt und Leipzig, bei Tobias Löffler, 1782«, med det berømmelige motto »In Tirannos« og titelvignetten med løven, der stiger opad tilhøjre (i den oprindelige udgave stiger den tilvenstre [*sic!*]), samt originaludgaverne af »Die Verschwörung des Fiesko zu Genua. Ein republikanisches Trauerspiel von Friederich Schiller, Mannheim, 1783«, »Kabale und Liebe, ein bürgerliches Trauerspiel in fünf Aufzügen von Fridrich Schiller, Mannheim, 1784« og sist, men ikke mindst, »Wilhelm Tell. Ein Schauspiel von Schiller. Zum Neujahrsgeschenk auf 1805. Tübingen, Cotta'sche Buchhandlung 1804«, paa svært papir og med alle tre kolorerede kobberer, indbundet i smuk samtidig helmaroquin; en overordentlig sjældenhed.

Helbind i grønt gedeskind med dekorationer
i guldtryk. *Anker Kyster*. (Jvnf. nedef.)

Blandt romantikkens store navne fra den første halvdel af det 19. aarhundrede indtager *Heine* — ogsaa bibliofilt set — en fremtrædende plads. Side om side med originaludgaven af de første »Gedichte von H. Heine. Berlin in der Maurerschen Buchhandlung 1822«, i et enestaaende pragteksemplar med omslag, i helbind fra *Kyster* (jvnf. ovenst. ill.), staar »Tragödien, nebst einem lyrischen Intermezzo, von H. Heine. Berlin 1823«, i et ganske tilsvarende eksemplar, og »Buch der Lieder, von H. Heine. Hamburg, bei Hoffmann und Campe 1827«, ligeledes i ori-

Helbind i lys grøn maroquin med mosaikindlæg og dekorationer i guldtryk. *Anker Kyster*. (Emil Aarestrup: Digte 1838. Ubeskaaret eks. med omslag. Indsat Aarestrups egenhændige manuskript til »Romanze«, offentliggjort i Litteraturselskabets store samlede udgave.)

ginaludgaven, med Heines autograf, indbundet i helbind af Petersen & Petersen.

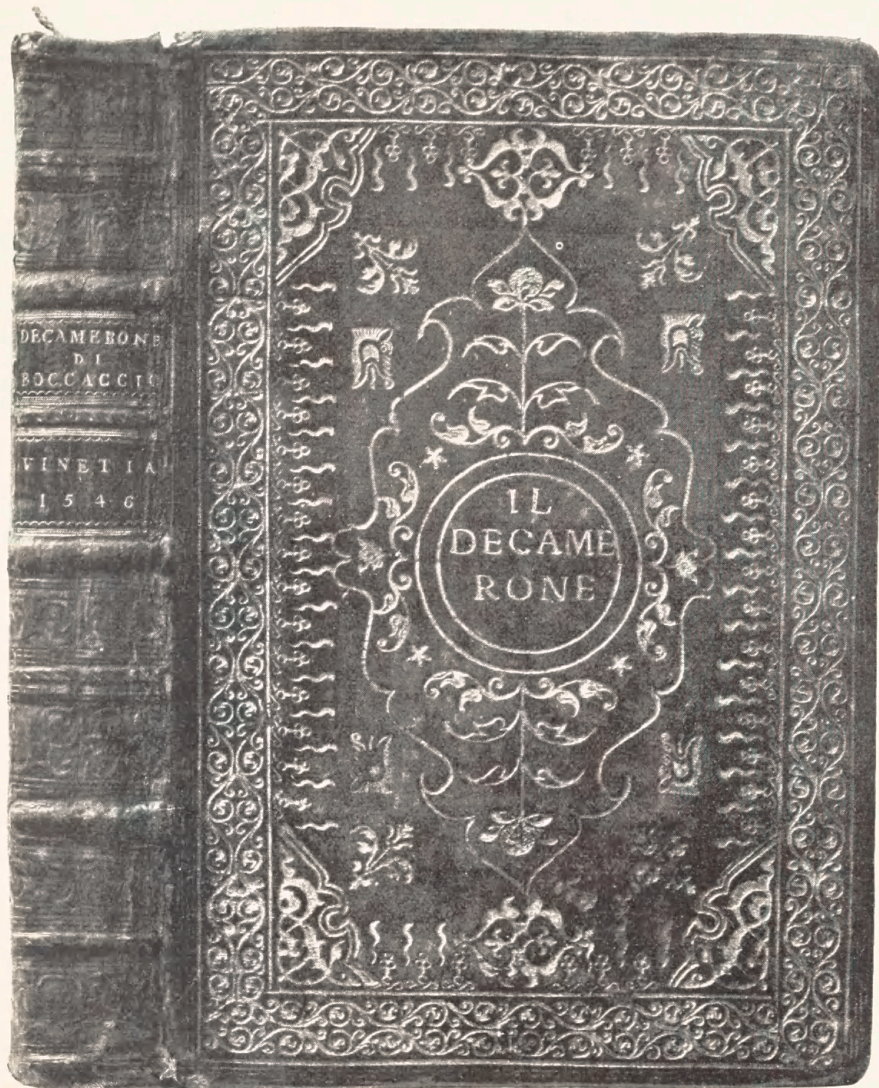
Længere ned mod vor egen tid støder man paa en saadan sjældenhed som originaludgaven af »Der grüne Heinrich. Roman von *Gottfried Keller*. In vier Bänden, Braunschweig 1854-55« i et fuldstændigt friskt eksemplar med alle omslag, smukt indbundet i halvbind fra Kyster. Og saa kommer i sluttet trop

80'ernes og 90'ernes mænd, fulgt af de store navne fra omkring aarhundredskiftet: *Fritz Reuter*: »Ut mine Stromtid« 1-3 (1863), i de komponerede bind, *Nietzsche*: »Also sprach Zarathustra« 1-4 (o. J. — 1901), *Gerhard Hauptmann*: »Die versunkene Glocke« (1897), »Reigen. Zehn Dialoge von *Arthur Schnitzler*. Winter 1896-97. Als unverkäufliches Manuskript gedruckt«, *Jacob Wassermann*: »Christian Wahnschaffe« 1-2 (1919), *Herman Hesse*: »Rosshalde« (1914), o. s. v., alle i originaludgaverne, smukt indbundne med omslag. Og yderst paa fløjen *Remarque's* verdensnummer »Im Westen nichts Neues« (1929) i komponeret bind, med signeret brev fra forfatteren.

Endelig er der den norske og den svenske samling, som henholdsvis tæller 200 og 150 numre.

Den første repræsenterer i fyldigt udvalg nationallitteraturen fra *Henrik Wergeland's* »Jan van Huysums Blomstersmykke. Kristiania 1840« (i et fuldendt eksemplar af originaludgaven, ubeskaaret med omslag og med en dedikation fra Wergeland til Joh. Ludv. Heiberg, indbundet i violet helbind af Kyster) til de efterhaanden kostbare særudgaver i stor oktav og paa hollandsk papir af *Hamsun's* »Segelfoss By« 1-2 (1915) og »Markens Grøde« 1-2 (1917), *Sigrid Undset's* »Kristin Lavransdatter« 1-3 (1920-23), *Wildenvey's* første, meget sjældne Digtsamling »Campanula« (1902), udgivet under pseudonymet Herman Portaas, og *Johannes Thrap-Meyer's* ejendommelige romaner »Egoister« (1927) og »Anakreons død« (1928).

Imidlertid er den svenske samling, skønt mindre, nok saa interessant i bibliofil henseende. Den indledes med *Olaus Magnus'*

Italiensk helbind fra det 16. aarhundrede med dekorationer i guldtryk.

»Historia de gentibus septentrionalibus«, Rom 1555, trykt af Viotti, med 470 træsnit og kort, i et fortrinligt eksemplar i gammel pergament. Og lidt længere fremme følger en lille ud-søgt *Bellman*-samling, flankeret til venstre af »Bacchi tempel öpnadt vid en hieltes död. Med 9 vignetter av Fr. Martin och Musik i kopparstick, 1783« (et ypperligt eksemplar i rigt hel-bind fra Kyster) og til højre af »Fredmans epistler« med Yngve Berg's illustrationer (Alb. Bonnier, Stockh. 1918). Rykker vi ned til begyndelsen af det 19. aarhundrede, møder der os straks en overordentlig sjælden i et fortrinligt eksemplar, indbundet af Kyster, C. J. L. *Almqvist's* besynderlige, romantisk-realistiske digtverden i 14 bind »Fria Fantasier, hvilka, betraktade såsom ett helt, af Herr Hugo Löwenstjerna stundom kallades Törnrosens Bok, stundom En irrande Hind« (Stockh. 1832-41).^{*} Ved siden af denne voluminøse cyklus staar originaludgaven af *Joh. Ludv. Runeberg's* »Fänrik Ståls sägner, en samling sånger, med en musikbilaga« (Stockh. 1849) i et fuldendt eksemplar med omslag. Og et stykke derfra finder man *Strindberg's* »Mäster Olof« (Stockh. 1878. Distribuent: Nils Gleerup), den første, sjældne, versificerede udgave i kvart, ligeledes med omslag, og digterens egenhændige og gennemrettede manuskript til »Den Starkare. En scen« (1889) samt *Fröding's* »Guitar och draghar-

^{*} I en artikel »Lidt om Udlændets Bogmarked i det forløbne Aar« (»Aarbog for Bogvenner« 1925) nævner *Ejnar Munksgaard* som eksempel paa de lave priser, Svenskerne betaler for deres originaludgaver, at et eksemplar af »Törnrosens Bok« er solgt for 30 kr. 25 øre. Her er den lærde antikvar imidlertid paa vildspor. Det eksemplar, han refererer til, maa enten have været uanstændigt slet, eller der maa være faldet et nul væk bagest i prisen. Björck og Börjeson omtaler udgaven som »denna ytterligt sällsynta duodesupplaga«, og prisen for et eksemplar i saa fin en stand som Einar Christiansens ligger omkring 300-500 sv. kroner. Iøvrigt betales ogsaa de her nævnte bøger af Strindberg og Selma Lagerlöf samt Fröding's »Guitar och dragharmonika« relativt højt (c. 40-75 sv. kr.) for fuldstændige eksemplarer.

Dedikationskobberet med Christian IV's ungdomsportrat i »Fægtebogen«.
(«De lo Schermo overo Scienza d'arme. Di salvator fabris. Copenhagen.
Henrico Waltkirch. 1606.» Stor Kvart.)

monika« (1891) og »Stänk och flickar« (1896), bægge i originaludgaven med omslag, den siste tillige med et signeret brev fra Fröding. Saa kommer den første fragmentudgave af *Selma Lagerlöf's* »Ur Gösta Berlings saga« (Iduns presentupplaga, Stockh. 1891, c. 200 eks.) i stor oktav, med omslag, *Erik Axel Karlfeldt's* »Fridolins visor« (1898), *Oscar Levertin's* »Legender och Visor« (1891) og *Hjalmar Söderberg* i rigt udvalg.

Samlingen slutter med *Ture Nerman's* talentfulde, men haardhændede digte »Fruentimmer« (1918) og *Runar Schildt's* symbolske skuespil »Galgmannen« (1922).

Tilbage er da at nævne bibliotekets udenværker (haandbøger, leksika, o. s. v., bl. a. et af de 25 eksemplarer paa indiapapir af *Salmonsens Konversationsleksikon*, smukt indbundet af Kyster, og *Brunet's* »Manuel du libraire et de l'amateur de livres« i 6 bind (1860-65), med de to tillægsbind (1878-80)) samt de enkelte mindre specialsamlinger, blandt hvilke navnlig to fortjener opmærksomhed: en omfangsrig samling af det *kgl. Teaters repertoire*, fra teatrets aabning 1749 (med Molière's »Amphitryon«, oversat af Lodde 1748) til dato, og en værdifuld samling paa henvend 100 bind af *illustrerede H. C. Andersen-udgaver* fra alverdens lande (jvnf. ill. s. 80). Yderligere findes 1°: en stor samling *dansk memoire- og tidsskriftlitteratur* og en tilsvarende samling *filosofi og litteraturhistorie* (*Kierkegaard, Brandes*), 2°: en fortrinlig samling *oversættelseslitteratur* (bl. a. klassiker-oversættelser fra det 17. aarhundrede) samt 3°: en righoldig samling *dansk topografi* (*Thurah: »Den danske Vitruvius«*, 1-2 med tavler, 1746-49, sammes »Hafnia Hodierna«, 1748, bægge i ypperlige eks-

Monfieur Westriep!

Imorgen aften faar jeg 3000 Exp
af Kjørligst uden Strømper fra
Hogtrykkeren. Du er allerede an-
ternt i adresserlisten, saa at jeg tør
tro Du faar et forordt under på
Døren idag. mangtabeligst—

Kj. J. 14. & Majus Wessels
1774.

Egenhændigt brev fra Wessel, indsat i originaludgaven af »Kjærlighed uden Strømper«.

emplarer), billedværker og kunsthistorie. Disse samlinger tæller ialt henved 1000 bind.

I en lille artikel: »Strøtanker«, * som klart afspejler hans kloge, menneskelige syn paa bibliofiliens kunst, har Einar Christiansen selv fremhævet, at »den kræver Tid, den sluger sin Mand«. Enhver, som blot i beskeden maalestok har givet sig af med at samle bibliofilt, vil forstaa, hvilken overordentlig faglig indsigt

* »Aar bog for Bogvenner« 1919, optrykt i »Nogle Træk af mit Liv og af dansk Teaters Historie«, Gyl-
dendal 1930.

det har krævet at skabe dette bibliotek. Gennem en snes aar har Einar Christiansen staaet i stadig forbindelse med de store tyske, franske og engelske antikvarer. Ingen betydelig auktion er undgaaet hans opmærksomhed, og han har gennem de utallige periodiske kataloger fulgt bøgernes vandring, deres stigende og faldende priser. Han har altid vidst, hvad han vilde have, og forstaaet, naar han skulde gribe til; han har baade kunnet vente og handle hurtigt. At samle kræver konduite i endnu højere grad end det kræver økonomiske midler. Og konduite er resultatet af den sikkerhed, som kun viden og overblik giver. Kun en enkelt gang har Einar Christiansen fortrudt ikke at have gjort forsøg paa at erhverve en bog, fordi han vidste, at den vilde blive budt op i en meget høj pris. Han sagde selv bagefter: »Det var dumt; den kommer aldrig mere frem i min levetid, og den hørte til hos mig.«

En samling af denne art har som et *bele* betragtet kun værdi for ejeren, udsprunget som den er af en rent kunstnerisk trang til at skabe et paa én gang afklaret og konkret udtryk for det, der har været hans livs indhold, det, han har viet sine kræfter og ævner, og som har haft hans kærlighed. Kun han kan spore den usynlige sammenhæng og forstaa betydningen af, at netop dette findes, mens hint mangler — hver bog har jo *sin* hemmelighed i den tredje slags historie, Einar Christiansen taler om, og som er en del af vor egen.

Derfor er der intet meningsløst i, at en saadan samling splittes engang, naar den er uden herre. Derved frigøres kun de enkelte værdier til fordel for nye samlere, kresløbet fortsættes, som det er naturens orden, tilværelsens princip. Og den taknemmelighed,

hvormed hans navn vil huskes af senere bibliofiler, der ejer en elsket bog fra hans samling, vil da leve varm og frodig i dagens lys, mens støvet vilde sænke sig glemselstungt over hans minde, om det kun blev bevaret gennem samlingen som skueret i et offentligt bibliotek.